

SCHNELLER ISTVÁN NÉZETEI A CSALÁDI NEVELÉSRŐL

Kékes Szabó Mihály

József Attila Tudományegyetem, Pedagógiai Tanszék

Schneller Istvánt (1847–1939) a kolozsvári, majd a szegedi egyetem pedagógia professzorát a személyiségpedagógia kiemelkedő jelentőségű magyar képviselőjeként tartja számon neveléstörténetünk. *Schnellernek* a klasszikus német filozófiában gyökerező, de *Schleiermacher* romantikus idealista filozófiáját is felhasználó pedagógiai rendszere elutasítja *Herbartnak* és követőinek intellektualizmusát, de a gyermektanulmányi mozgalom célkitűzéseivel sem tud azonosulni. Felfogása szerint az egyént olyan individuális lénynek kell tekinteni, aki az őt körülvevő és életét szükségszerűen meghatározó közösségekkel való kapcsolatai, kötődései hatására válik személyiséggé. A személyiség kialakulása lényegében az egyéniség etizálása-etizálódása folyamatának eredményeként valósul meg, s ebben a folyamatban a gyermekkel foglalkozó felnőtt (iskoláskorban a pedagógus) személyiségének, a gyermeki adottságoknak, a gyermekben rejlő potenciális fejlődési lehetőségeknek, valamint a gyermeki egyéniséget körülvevő kultúrának, *Schneller* kifejezésével élve a kulturális javakat megtestesítő, hordozó és átadásukról gondoskodó „történeti hatalmaknak” (a családnak, a közösségnek, a nemzetiségnek, a nemzetnek, a kultúrállamnak, az egyháznak, az emberiségnek) van meghatározó jelentőségük. Az erkölcsi fejlődés döntő tényezőjének a kölcsönös bizalmon, megértésen, a mások élethelyzetének átélésén alapuló szeretetet tartotta. Személyiségpedagógiai beállítottságából következően nevelési felfogásában, pedagógiai írásaiban bizonyos szavak és kifejezések (pl. egyéniség, személyiség, a szeretet elve, a személyiség pedagógikája, etizált személyiség, történeti hatalmak) visszatérően jelentkeznek, s értelmezésük kulcsszerepet játszik az általa kialakított elméleti rendszer megértésében. Írásomban a *Schneller* által egyik leggyakrabban használt kifejezés, az úgynevezett „történeti hatalmak” kifejezésének az értelmezésével, illetve azon belül kiemelten a családról, a családi nevelésről kialakított nézeteivel, a családi neveléssel kapcsolatos felfogásával kívánok foglalkozni.

A nevelési cél értelmezésének kérdése

Schneller a nevelés legfontosabb céljának az ember erkölcsösödésének elősegítését, az emberben születése óta meglévő autonóm gondolkozásra és cselekvésre való lehetőség – más szavakkal, *Kant* álláspontját átvéve – a jóakarat kibontakoztatását tekintette. Meggyőződéssel vallotta, hogy minden emberben megvan az ész „... mely végtelen értékre támaszkodva a feltétlen törvény hódolat parancsoló erejével szól hozzánk, mely a kategorikus imperativus alakjában szólal meg mibennünk, minden észlényben egyformán, s

mely tőlünk éppen ezért azt kívánja, hogy a mi cselekvésünk indítója az legyen, a mi az általános, az egyetemes törvényhozásnak a maximája. Ennek az észtörvénynek meghallgatására, s tiszteletteljes követésére emelje fel az egyest a nevelés.” (Schneller, 1911. 16. o.)

Az etizált személyiség kialakítása-kialakulása, az egyéniség személyiséggé fejlődése útján három jelentősebb állomást különböztetett meg, s azokat fejlődési fokozatoknak (az érzéki éniség, a történeti éniség, valamint a tiszta éniség fokának) nevezte. Hangsúlyozta, hogy az érzéki éniség önző, primitív állapotából az egyén csak a történeti hatalmak (a koncentrikusan egymás mellé és köré rendeződő közösségek: a család, az iskola, a közösség, a nemzetiség, a nemzet, a felekezet és az emberiség) hatására emelkedhet fel előbb a történeti éniség, majd a tiszta éniség szintjére.

Schneller pedagógiai rendszerében a személyiséggé válás közösségi keretekben történik, mert „... az egyes nem önmagáért, hanem a közösségért létezik s ... ezért a közösség számára nevelendő is. A nevelésnek célja e szerint az, hogy az egyest, a nevelendőt a közösség betaglalja.” (Schneller, 1911. 13. o.) A közösségnek és a közösségiségnek mint a nevelési cél kategóriájába tartozó fogalmaknak a hangsúlyozásával tudatosan elhatárolta magát a XIX. és XX. század fordulóján fellépő individuálpedagógiai irányzattól, amely az egyén fejlődését a közösségi szempontoktól és érdekektől függetlenül értelmezte, s a nevelés alapvető feladatának az önkibontakozás elősegítését, az individuális fejlődés feltételeinek biztosítását tekintette.

1911-ben írt tanulmányában elutasította Rousseau, Nietzsche és Ellen Key azon felfogását, amely a gyermeki természetet abszolút tökéletesnek tartotta és a céltudatos nevelést, a kultúráközvetítést, azaz a felnőtt generáció gondoskodását feleslegesnek, sőt ártalmasnak ítélte. „Rousseau, Nietzsche, Ellen Key szerint a test és lélek összetevőinek, a gyermek egyéniségének fejlesztése a cél ... a gyermek a maga egyéniségében a feltétlen jó, az ebben levő csírákat kell kifejleszteni, s nem kívülről a gyermeket meghatározni ... A szülő egyenrangúnak tekintse gyermekét s feltétlenül tisztelje annak egyéniségét. A nevelésnek ezért is nem az a feladata, hogy a felnőtt generációban létező kulturkincset közölje a gyermekkel ..., hanem csakis az, hogy akadályozza meg, hogy a kívülről jövő hatások a gyermek egyéniségét meghatározzák; s kövessen el mindent, hogy a gyermekben létező egyéniség tisztán, minden mással szemben kíméletlenül érvényesüljön... Kiénni e sajátos természetet s így a közönséges ember fölé emelkedni, mint Übermensch, ki önmagán kívül és önmaga fölött nem ismer el semmi hatalmat: ez az új nevelési eszmény.” (Schneller, 1911. 12. o.)

Schneller az individuálpedagógiai felfogás bírálata ellenére elismerően írt Ellen Key pedagógiai rendszerének azon vonatkozásairól, amelyek a gyermek egyéniségének tiszteletéhez kapcsolódtak, sőt egyik 1912-ben közreadott dolgozatában – Ellen Key kevésbé ismert írásairól szólva – azt is elismerte, hogy a svéd tanítónő is szükségesnek tartotta a gyermeki „evolúcióba” történő beavatkozást a szépre, jóra és igazságra nevelés érdekében. (Pukánszky, 1990. 20. o.)

A születéskor meglévő egyéniség – Schneller véleménye szerint – magában véve még se nem jó, se nem rossz, csupán a természet adományának tekinthető, amelyben a jónak és a rossznak a csírái, lehetőségei egyaránt megtalálhatók. Az egyéniség alakulását nem szabad a véletlenre bízni, mert „... ha azt magára hagyjuk, épp úgy mint a baktériumi te-

lepeknél az alsórendű, a penész fog győzedelmeskedni a jó fölött. Nem! Az egyéniségnek szabad és akadálytalan kifejllesztése sohasem lehet a komoly nevelés czélja.” (Schneller, 1911. 12. o.)

Schneller a nevelési cél nevelőoktatás formájában való megvalósításának herbarti eszméjét sem fogadta el. A nevelőoktatás hívei (maga Herbart is) a növendékek erkölcsi fejlődését a képzetek gyarapításával kívánták biztosítani. A gyermeket – Locke felfogásához hasonlóan – puha, képlékeny lelkületű lénynek tekintették, aki a céltudatos erkölcsi ráhatások, a képzetek gyarapítása eredményeként válik felelősen gondolkodó erkölcsi lényvé. „Arról kell a nevelőnek gondoskodnia – e felfogás képviselői szerint –, hogy a képzeteket fokozatosan oly rendben juttassa a lélekbe, hogy azok ott szoros kapcsolatokat, szövődéseket, egybe olvadásokat képezzenek, amelyek biztosítják a jóakarát alakulását. Herbart pszichológiája ily feltevésekkel dolgozik, úgy, hogy nem is csoda, hogy éppen az ő iskolájában találhatunk csalhatatlan biztonsággal operáló pedagógusokat.” (Schneller, 1911. 13. o.)

A család szerepe a személyiség kialakulásában

Schneller rendszerében a személyiséggé válás közösségi keretei és előfeltételei közül legalapvetőbb jelentőségű a család, a család hatása. (Bódi, 1963. 217. o.; Pukánszky 1990. 23. o.) Számára a család az élet alapvető értelmét, az idősebb generációk által elsajátított és felhalmozott értékek átszarmaztatásának a színterét, s egyben az első – legfontosabb – történeti hatalom megtestesülését is jelentette. Az emberi élet teljességéhez nélkülözhetetlennek tartotta a családi kötelek és a gyermekek vállalását.

„Szoros hivatásunk mellett első sorban gyermekeinkért élünk. Amabba befektetjük lelkünk teljes erejét, gyermekeink lelkébe helyezük el legfőbb értékeinket. Midőn gyermekeink lelkét legfőbb értékeink örökösévé kívánjuk tenni, s ezen fáradozunk: gyermekeinket neveljük.” (Schneller, 1911. 9. o.)

A családi és az iskolai nevelésben új vezérelvet tartott megvalósítandónak, s ez a vezérelv az etizált egyéniség, vagyis a személyiség elve volt. A családban akkor valósulhat meg a személyiség elvén alapuló nevelés, ha a családfő (az apa) foglalkozása iránt elkötelezett, munkáját egyben hivatásának is tekinti, s nem érdek, szokás, vagy hagyomány alapján választotta azt. A tevékenységét hivatásszerűen gyakorló ember úgy érezheti, hogy életpályáját „isteni célgondolat alapján választotta” és így hivatása munkaidején kívül is egybeforr vele. A munkájával elégedett, azzal azonosulni tudó ember önérzetes, nyugodt a lelkiismerete „... az ambitio, a mellőzés, az irigység gyötrelmeivel nem rontja meg az otthonának levegőjét, avagy nem kívánja mellékutakon a beteges hiúságának czéljait elérni.” (Schneller, 1900. 44. o.)

A családi nevelésben és a közösségi nevelés egyéb színterein is – az anyanyelv integráló hatása mellett – nagy jelentőséget tulajdonított a keresztyén szellemiség érvényesítésének. Úgy látta, hogy a családi munkamegosztás tehetség és munkakör szerint elválasztja ugyan egymástól a családtagokat, a keresztyénség szelleme azonban összeköti őket. Feltételezte, hogy a családon belüli szerepek és feladatok differenciálódásához hasonlóan az emberiség életében is minden egyes ember megtalálja, illetve megtalálhatja az egyéniségének leginkább megfelelő feladatokat, s ez alapján eredményesen járulhat hoz-

zá az emberiség történetében érvényesülő isteni célgondolat (fejlődési elv) megvalósulásához. „Ezt az egyetemesen minket organisáló, minden embert is a kulturális folyamatban az őt megillető helyére állító, neki hivatást jelző, a fejlődésnek célzott tételező és e célirányos folyamatot vezető szellemet nem természetnek, mely vak és csak törvényeket követ, de szívünk közvetlen szava szerint is Istennek nevezzük. Igenis Isten az, ki minden egyest e folyamatban, e szervezetben egy sajátos célgondolat érvényesítése végett létesít, teremt. Minden egyes ember így egy isteni célgondolat, amelynek alapján az egyes feltétlen értéket nyer a fejlődés folyamatában.” (Schneller, 1911. 23. o.)

Az általa nagyrabecsült *Pestalozzi* igazi érdemét is abban látta, hogy az oktatás leg-egyszerűbb formáinak keresése, a lélek befogadó képességei elemi tényezőinek kutatása közben is azokat az emberben szunnyadó erőket szerette volna megtalálni, amelyeknek segítségével az „állat-ember Isten emberré válhat”, az egyéniség etizálódhat, a lélekben rejlő nemes erők aktivizálódhatnak, az ember az animális fokról a szociális fokon át eljuthat a moralitás szintjére (Schneller, 1905a. 1. o.).

A családban (*Pestalozzinál* a családi szeretetet nyújtani kívánó nevelésben) akkor érvényesülhet a személyiség elve, ha

- a családfő, az apa szereti hivatását, nem csupán ambíciója, személyes hiúsága vonzotta a pályára;
- a férj feleségében az ő személyiségét kiegészítő társát keresi, aki ugyanazokért az eszmékért tud lelkesedni;
- „A nőben nem a pénzt, nem a külső szépséget, nem a társaság és a szellemes társalgás kedveltjét keresi, hanem minden pillantása, mozdulata, szava és cselekvése mögött keresi azt a személyiséget, mely az ő személyiségét kiegészíti, az övével összhangzik; azt ki ugyanazon eszmékért tud lelkesedni, s a sorsával megelégedve küzdeni is...” (Schneller, 1900. 44. o.)
- a feleség a gyermekeiben feltétlen értéket lát és a szeretet erejével foglalkozik gyermekeivel;
- a családi nevelés során már a kisgyermekkel is a személyiség elve szerint bánnak, támogatják, erősítik azokat a tulajdonságokat, amelyek majdan a köz javát szolgálják, s megfékezik azokat az erőket, amelyek hiú és önző célok felé csábítanák őket.

A stabil érzelmi alapokon nyugvó családban – amelyet *Schneller* a társadalom őssejtjének tekintett – az apa képviseli a tekintélyt, a történelmi hatalmakat ő testesíti meg, s az ő hivatásával egybeforrott munkája teremti meg az anyagi boldogulás feltételeit. Az édesanya „a végtelen szeretet forrása”, a családi élet kiegyensúlyozottságának, zavartalanságának a záloga. (Pukánszky, 1990. 23. o.) Az anyai hivatást, a férjről és a gyermekekről való gondoskodást teljes embert kívánó életcélként tekintette és összeegyeztetetlennek tartotta a nők kenyérkereső foglalkozásával. A családjá körében szeretetet nyújtó, szereteteiről gondoskodó édesanya azonban csak látszólag tölt be másodlagos szerepet a család életében, mert *Schneller* meglátása szerint „... a társadalmat legmélyebben nem a férfi határozza meg, hanem a nő, gyermekei útján; ő a jövőnek tulajdonképpeni előkészítője.” (Schneller, 1905b. 39. o.)

Nevelési és egyben nevelői eszményé az az édesanya válik, aki gyermekeit nem hagyja magára, minden gondolatával és érzésével gyermekeihez kötődik, szeretettel gondozza, táplálja gyermekeit, mert tudja, hogy „... a szeretettel nyújtott táplálék támasztja

fel az altruisztikus rugókat, hogy a szeretet sugarai keltik fel a csecsemő lelki életét; tudja azt, hogy senki sem gondoskodik oly tiszta szellemi levegőről, mint ő, s hogy senki sem tudja minden nemesnek és jónak csíráit oly gyöngéd kézzel a maga idején a gyermek lelkében felkelteni vagy beplántálni, mint ő.” (Schneller, 1900. 44. o.) Az anya fontos feladatának nevezte a családi tradíciók ápolását és átadását, a kiegyensúlyozott, nyugodt, szeretetteljes légkör biztosítását, valamint a hazafias és humánus érzelmek kialakítását. Nagyon jelentős szerepet tulajdonított az édesanyának a vallásosság, a vallásos érzület meggyökereztetésében és kibontakoztatásában is. A gyermekeivel törődő anya – írja Schneller – „a jövő nemzedék erényeinek, érdemeinek a szerzője.”

Pestalozzi és *Schleiermacher* felfogásához hasonlóan ő is döntő jelentőséget tulajdonított az emberi kapcsolatokban a szeretetnek, az igaz érzelmek őszinte vállalásának, a kiforrott, helyét, szerepét és hivatását megtaláló személyiség nevelői kisugárzásának. Úgy vélte, hogy az önnön hivatása tudatára ébredt, környezetével harmonikus kapcsolatot kialakító személyiség a családi és az iskolai munka, illetve nevelés mellett az állami életet is jobbra, humánusabbá teheti.

„Csakis az, akiben élő hit van, az fejleszthet hitet s nem az, kinek a hitről van tudása, s azt megérti; csak aki gondolkodik, fejleszthet ki másban is gondolkozást, s nem az, ki a gondolatot tudja s a gondolkozás törvényeit ismeri. Csak az, akiben él a szeretet, kelthet másban is szeretetet, s nem az, ki tudja és ismeri azt, hogy mi a szeretetreméltó és mi a szeretet. Végre csakis az, aki maga munkálkodik, maga művészkedik, csakis az hathat a munkásra, a művészre fejlesztőleg, nem pedig az, aki munka és művészet fölött tereferél.” (Schneller, 1927. 10. o.)

A szeretetelv különös fontosságú építőeleme volt Schneller filozófiai-pedagógiai rendszerének. Gyermekkori személyes élmények – szeretett édesanyjának korai halála -, majd később *Pestalozzi* „érzelemelméletének” és *Schleiermacher* teológiai és pedagógiai gondolatainak megismerése alapján fogalmazta meg, hogy az ember a történeti éniség állapotát csak a szeretet erejével és hatalmával haladhatja meg, s a „tiszta Éniség” szintjére csak akkor juthat el, ha magatartásában, másokhoz való viszonyában magasabbrendű erkölcsi értékek és érzelmek (igazságosság, más emberek egyéniségének elismerése) vezérlik (Pukánszky, 1990. 8–18. o.).

Az érzelemelmélet lényeges összetevője a hitelesség, középpontjában a szeretet elve áll, amelynek legfontosabb parancsa: „Mindent szeretettel, hittel.” Ezt az elvet csak az a gyermekekkel foglalkozó személy tudja megvalósítani, aki önmegtágadón lemond előítéleteiről, indulatairól, s a reá bízott gyermekekben nem a rosszat, hanem a jót, a gyermekek jobbik énjét keresi. Schneller – *Pestalozzi* gondolataiból kiindulva – napjaink modern pedagógiai és lélektani megközelítésekben tájékozott olvasói számára is meglepően korszerű szemléletmódról tanúskodva fogalmazta meg: „Minél inkább fejlődik a gyermekekben a jó, annál inkább gyöngül a rossz. Ha szuggeráljuk néki azt, hogy alapjában véve jó – jó is lesz; míg ha folyton ellenőrizzük és korholjuk – elzárkózottá, konokká, rosszává válik. Csak az angyal üzi el az ördögöt. Ahol szeretet van: ott van az élet, ott van öröm, derűtség, hit, remény, optimizmus ...” (Schneller, 1927. 12. o.)

Haladó gondolkodású kortársaihoz hasonlóan fontosnak tartotta a szociális bajok orvoslását, az eltévedettek jó útra vezetését, de legfontosabbnak az egészséges társadalmi és állami élet megteremtését ítélte. Azt vallotta, hogy az egészséges társadalmi élet

létrehozásához mindenképpen szükséges az ép, az etikai értékeket megvalósító, a hit és a vallásos szellem kötelekei által összefűzött családok sokasága. Szavai szerint: „A család a társadalom össejtje; azért is, amilyen a család, olyan a társadalom, olyan az állam.” (Schneller, 1927. 15. o.) A család nem csupán az emberiség múltjában játszott komoly szerepet, hanem a jelenben és a jövőben is alapul szolgál az egyéb közösségi szervezetek kialakulásához. A családot sajátos erkölcsi arculattal rendelkező alakulatnak, erkölcsi személynek nevezte, amelyben az atya a család feje, „papja és királya”, az anya pedig az egész család érzelmi légkörének, kapcsolatrendszerének meghatározója, „szíve”. A családi hagyományokat fontosnak tartotta a családok életében, de ezek a szokások és hagyományok szerinte nem elszigetelten léteznek, hanem beépülnek a nagyobb közösségek életébe. Az egyéniség személyiséggé fejlődése tehát az egymásra épülő és egyre táguló közösségi körökbe történő betagozódás során megy végbe és nem jelenti az egyénre jellemző jegyek, individuális sajátosságok feladását. (Gácsér és Pukánszky, 1992. 33. o.)

Az úgynevezett történeti hatalmak is fokozatosan, egymásra épülve és hatást gyakorolva jöttek létre, s így – Schneller teleológikus világértelmezése szerint – az emberiség története valójában nem más, mint az isteni cél megvalósítása felé vezető út „... de csak annyiban, amennyiben a mindeneket a cél irányában nevelő és vezető szellem benne és általa mutatja meg a szeretet országa megvalósításának módját.” (Tettamanti, 1932. 66. o.)

Felismerte, hogy a századforduló időszakának újszerű kihívásai és megoldatlan problémái (a nők fokozódó munkábaállása, a házasulandók számának visszaesése, a családok növekvő megélhetési gondjai, a tömegessé váló kivándorlás) nehezítik, hátráltatják a személyiség elve alkalmazását a családi nevelésben. A nehézségek ellenére a megoldást a női, az anyai szerep újraértelmezésében, az anyai hivatás tekintélyének helyreállításában-megteremtésében jelölte meg.

A megváltozott társadalmi viszonyok között is fontosnak tartotta, hogy

- a női hivatással ismét forrjon egybe a családközpontúság, a család lelkesítése, segítése, boldogítása;
- a felelősségteljesen gondolkodó nő csak ahhoz a férfíhoz menjen nőül, akivel a legfőbb életértékek terén megegyeznek nézetei;
- a nő legyen büszke megszületendő gyermekeire, büszkeséggel viselje el teste szép arányainak megváltozását, szeretettel maga táplálja, ápolja, tanítsa beszélni gyermekét;
- az anya vezesse be gyermekét a családi szokásokba, családi ünnepekbe, kezeit ő kulcsolja először imára;
- szerettesse meg gyermekével elbeszéléseivel, verseivel, énekével a művészeteket.

A sajátos női hivatásra való felkészítés érdekében a leányiskolák munkáját is átalakítandónak, a magasabb erkölcsi értékek megvalósítását tudatosabban és tervszerűbben szolgáló intézményekké alakítandónak tartotta.

Schneller idős korában is hű maradt nevelési eszményéhez és a közösség szolgálatát és az isteni célgondolat megvalósítását tekintette a nevelés legfontosabb feladatának. Nyolcvanévesen így fogalmazta meg pedagógiai hitvallását: „Gondolkozásom, értékelésem az egyéniségből indul ki, de ebben nem azt keresi, ami magában elszigetelten, önzően megvan, hanem azt, amivé válnia kell, ami célja, isteni célgondolatja, amellyel a nem-

zeten át bekapcsolódik a szerves egészbe, az emberiségbe, mint annak sajátos szerve. Nem egy embernek, nem a történeti hatalmaknak... az emberiséget átható szeretet szellemének kívánunk hálás szívvel odaadóan szolgálni.” (Kemény, 1966. 371. o.) Egy évvel később mindezt nemes egyszerűséggel, családias szellemben így fogalmazta meg: „... kívánataink oly egyszerűek: hadd lássuk az értékek életét gyermekeink, unokáink szívében, hogy ők is boldogok legyenek, s éljenek a jobb jövőnek.” (Kemény, 1966. 372. o.)

A tanulmány a T/018587 OTKA nyilvántartási számú, „A tanárképzés és a pedagógiai tárgyak oktatásának története a kolozsvári-szegedi egyetemen” c. kutatás keretében készült.

Irodalom

- Bódi Ferenc (1963): Schneller István személyiségpedagógiája és a német reformmozgalmak. *Magyar Pedagógia*, 2.sz. 209–232.
- Gácsér József és Pukánszky Béla (1992): *Tettamanti Béla élete és pedagógiai munkássága*.
- Kemény Gábor (1966): *Kemény Gábor válogatott pedagógiai művei*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Pukánszky Béla (1990): *Schneller István*. Országos Pedagógiai Múzeum és Könyvtár, Budapest.
- Schneller István (1900): Család és iskola. *Család és Iskola*, 26. 5.sz. 43–46.
- Schneller István (1905a): Pestalozzi eszménye. *Magyar Pestalozzi*, 8. 3.sz. 1.
- Schneller István (1905b): *Didaktika*. 1905/6. tanév első félév. Litografált jegyzet, Kolozsvár.
- Schneller István (1911): A személyiség elve a nevelésben. *Athenaeum*, 20.
- Schneller István (1927): Pestalozzi I. *A Gyermekek*, 20. 3. sz.
- Tettamanti Béla (1932): *A személyiség nevelésének magyar elmélete. Schneller István rendszere*. Szeged.

Kékes Szabó Mihály

ABSTRACT

MIHÁLY KÉKES SZABÓ: ISTVAN SCHNELLER'S CONCEPT OF EDUCATION IN THE FAMILY

István Schneller (1847–1939), professor of education at the Kolozsvár and then Szeged University, was a prominent Hungarian figure of personality education. Based on classical German philosophy, his pedagogical system was influenced by the romantic idealist ideas of Schleiermacher. He rejected the intellectualism of Herbart and his followers, but he could not accept the objectives of the child-study movement. In his understanding, each person should be regarded as an individual being who is transformed into a personality through his or her connections and attachments to the surrounding communities. In the process of identity formation, he attributed a decisive importance to the personality of the adult caretaker, the child's faculties and the "historical powers" surrounding the child (i.e. the family, the community, the ethnic group, the nation, the state, the church, and mankind). Of the fields and factors contributing to personality development, Schneller considered family influences to be of primary importance. For him, family represents the fundamental meaning of life, the field where the acquisition of the values accumulated by preceding generations takes place, and one of the means through which the divine ideal of purpose embodied in each human being is realised. He believed that education within the family will contribute to the activation of the noble powers in the child's soul if the parents' views on life (their devotion to their profession and work, the division of labour within the family, their values and their views concerning child-rearing) and their actual way of life are congruent. He held that in a family with a stable emotional base, the father's responsibility is to secure the financial foundation and to evoke respect, while the mother's role is to create a loving atmosphere and shaping patriotic and humane, sensitive emotions.

Magyar Pedagógia, 98. Number 4. 377–384. (1998)

Levelezési cím / Address for correspondence: Kékes Szabó Mihály, József Attila Tudományegyetem Pedagógiai Tanszék, H-6722 Szeged, Petőfi S. sgt. 30–31.